

ANNA WOLPIUK-OCHOCIŃSKA

Relacje w rodzinie i postrzegane wsparcie społeczne jako predyktory nieuczciwości akademickiej

Family Relations and Perceived Social Support as Predictors of Academic Dishonesty

Doktor, Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Pedagogiczny, Zakład Psychologii, Polska

Streszczenie

Zachowania nieuczciwe w praktyce akademickiej stają się coraz bardziej powszechnym problemem. Ich uwarunkowania mają zarówno charakter motywacyjno-osobowościowy, jak i społeczny. W niniejszym artykule przedstawiono wyniki analiz badań przeprowadzonych na 257 studentach podkarpackich uczelni na temat predyktorów nieuczciwości akademickiej w postaci społecznego wsparcia i relacji w rodzinie. Okazuje się, że wsparcie nauczycielskie i autonomia w rodzinie obniżają tendencje do oszukiwania w szkole, natomiast wysoki poziom tożsamości w rodzinie i poczucie wsparcia rówieśniczego podwyższają ryzyko zachowań nieuczciwych.

Słowa kluczowe: nieuczciwość akademicka, oszustwo akademickie, uczciwość, relacje rodzinne, wsparcie społeczne, autonomia–kontrola

Abstract

Dishonest behavior in academic practice is becoming more common problem. There are motivational, social and individualistic sources of the issue. This article presents the results of the analysis of research conducted on 257 University students from Podkarpackie and shows predictors of academic dishonesty connected with social support and family relationships. It turns out that teacher support and family autonomy reduce the tendency to cheating at school, while high levels of family identity and peer support increase the risk of dishonest behavior.

Keywords: academic dishonesty, honesty, social support, family relations, autonomy-control

Wstęp

W czasach, kiedy wiedza jest łatwo dostępna dla każdego, a jej zasoby są właściwie nieograniczone, okazuje się, że dla wielu pozyskiwanie jej traci sens. Nauka i wiedza jako taka przestaje być wartością samą w sobie, a staje się jedynie narzędziem do realizowania innych celów. Stąd coraz bardziej powszechnym zjawiskiem okazuje się być nieuczciwość akademicka (Dziurzyńska, Englert-Bator, Wołpiuk-Ochocińska, 2016; Jones, 2011). Przybiera ona coraz bardziej

różnorodne formy, poczynając od plagiatu (przepisywanie prac obcych osób, kopiowanie zadań od kolegów) poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii, np. podpowiadania kolegom przez telefon w czasie zdawania egzaminów, na przekupstwie kończąc (Jurdi, Hage, Chow, 2012).

Przeprowadzono wiele badań mających na celu zrozumienie samego zjawiska, jak i identyfikację czynników z nim związanych (Kanat-Maymon, Benjamin, Stavsky, Shoshani, Roth, 2015). Uwarunkowań nieuczciwości akademickiej poszukiwano zarówno w czynnikach społecznych (Schmelkin, Gilbert, Spencer, Pincus, Silva, 2008), jak i osobowościowych (np. Giluk Postlethwaite, 2015) czy motywacyjnych (np. Bolin, 2004; Murdock, Anderman, 2006).

Jednym z czynników społecznych, na który wskazuje się, poszukując korelatów nieuczciwości akademickiej, jest wsparcie społeczne. Wsparcie w tym wypadku jest rozumiane jako istnienie lub dostępność osób, na których możemy polegać, ludzi, którzy dają nam znać, że dbają o nas, cenią i kochają nas (Sarason, Sarason, 1985, s. 1222–1225). Jest to swoisty rodzaj społecznej interakcji podjętej przez osobę w sytuacji trudnej, problemowej czy krytycznej (Sęk, Cieślak, 2011, s. 11–28). Podstawowym źródłem wsparcia w sytuacjach kryzysowych jest rodzina. W przypadku studentów innymi grupami wsparcia są również rówieśnicy i nauczyciele. Ich sposób odejścia decyduje o tym, w jakim stopniu osoba ocenia swoje możliwości w zakresie realizacji określonych działań, także w sferze akademickiej. Akceptacja czy przyzwolenie na nieuczciwość ze strony grup wsparcia może w znaczącym stopniu decydować o podejmowaniu tego typu zachowań w praktyce akademickiej (por. Murdock, Beauchamp, Hinton, 2008).

Relacje panujące w rodzinie wydają się być kolejnym czynnikiem mogącym mieć znaczenie w podejmowaniu działań o charakterze nieuczciwości akademickiej. Relacje w rodzinie można opisać za pomocą następujących wymiarów: komunikacji (obejmującej gotowość do wzajemnego rozumienia się członków rodziny, sposób komunikowania się i otwarcia się na pozostałych członków rodziny), spójności (rozumianej jako poziom i jakość więzi emocjonalnych między poszczególnymi członkami rodziny i udzielanego wzajemnie wsparcia), autonomii vs. kontroli (czyli wymiaru obejmującego kompetencje systemu rodzinnego w zakresie kierowania zachowaniem swoich członków oraz poziom akceptacji i prywatności, jakiej doświadczają członkowie rodziny) oraz tożsamości – czyli skłonności systemu do kreowania zgodnego obrazu rodziny i orientacji na wybrane wartości (Płopa, Połomski 2010, s. 45–48).

Badania wskazują, że poziom autonomii–kontroli w relacjach rodzice–dzieci okazuje się jednym z kluczowych wymiarów, szczególnie w kontekście internalizacji wartości, te zaś z kolei decydują o poziomie i sposobie podejmowania działań nieuczciwych (Bureau, Mageau, 2014, s. 25–236). Można więc domniemywać, iż poziom wsparcia i typ relacji w rodzinie może decydować o poziomie zachowań nieuczciwych studenta.

Bazując na powyższych danych, autorka zadała sobie pytanie o to, jaki typ wsparcia społecznego i relacji panujących w rodzinie może mieć związek z tendencją studentów do zachowań nieuczciwych podczas nauki akademickiej.

Badania własne

Grupa badana

W badaniu uczestniczyło 257 osób w wieku między 18. a 25. rokiem życia (gdzie $M = 21,00$, $SD = 1,764$). W grupie badanej dominowały kobiety, które stanowiły 92,6 % grupy, w związku z tym analizy wyników badań przedstawionych poniżej dokonano bez podziału na płeć. Badane osoby pochodziły z terenu województwa podkarpackiego i były studentami podkarpackich uczelni wyższych.

Procedura badania

Uczestnicy samodzielnie wypełnili zestaw narzędzi opisanych poniżej. Badanie było anonimowe. Wszyscy uczestnicy zostali osobiście poinformowani o warunkach i procedurze badania i udzielili świadomej zgody na udział w badaniu.

Narzędzia badawcze

Nieuczciwość akademicka

Do zmierzenia poziomu nieuczciwości akademickiej wykorzystano Kwestionariusz Nieuczciwości Akademickiej (ADQ) w opracowaniu Dziurzyńskiej, Englert-Bator i Wołpiuk-Ochocińskiej (por. Dziurzyńska, Englert-Bator, Wołpiuk-Ochocińska, 2016; Wołpiuk-Ochocińska, Englert-Bator, 2016). Mierzy on poziom nieuczciwości rozumianej jako stopień gotowości osoby do podejmowania zachowań o charakterze nieuczciwości akademickiej w obszarze nauki szkolnej (akademickiej). Kwestionariusz zawiera 13 najbardziej charakterystycznych form oszustwa stosowanych w obszarze nauki szkolnej. Badany odpowiada na likertowskiej skali 1–6 (nigdy–zawsze), jak często opisane w kwestionariuszu zachowania pojawiają się w jego funkcjonowaniu jako ucznia/studenta. Kwestionariusz składa się z dwóch podskal: Skali Samodzielnego Oszustwa (N-SO) i Skali Angażowania Innych w Oszustwo (N-IO). Rzetelność poszczególnych skal mierzonych alfą Cronbacha jest zadowalająca i wynosi kolejno $\alpha = 0,812$ i $0,792$.

Relacje rodzinne

Relacje rodzinne zmierzono Kwestionariuszem Relacji Rodzinnych (KKR) Plopy i Połomskiego (2010). Jest to bateria narzędzi przeznaczonych do badania relacji rodzinnych w percepcji młodych ludzi. Na potrzeby badań wykorzystano narzędzie Moja Rodzina odnoszące się do rodziny jako całości. Zawiera ono 32 pozycje i pozwala na pomiar czterech wymiarów relacji: komunikacji, spójności, autonomii–kontroli i tożsamości. Do każdego ze stwierdzeń osoba badana ustosunkowuje się na pięciostopniowej skali Likerta. Rzetelność poszczególnych skal mierzonych alfą Cronbacha jest zadowalająca.

Wsparcie społeczne

W celu zmierzenia percepcji wsparcia społecznego wykorzystano Krótką Skalę Oceny Wsparcia Społecznego Młodzieży Skowrońskiego i Pabicha (2015). Skala składa się z 18 itemów i mierzy trzy aspekty wsparcia: rodzicielskie, koleżeńskie i nauczycielskie, obejmując wszystkie środowiska, w którym potencjalnie przebywa młody człowiek. Badany odnosi się do każdego stwierdzenia, wybierając odpowiedź na skali 5–1 (zdecydowanie tak – zdecydowanie nie). Wartości współczynników alfa Cronbacha dla poszczególnych podskal są satysfakcjonujące i wynoszą kolejno 0,84, 0,86 i 0,84 (Skowroński, Pabich, 2015).

Analiza wyników

Poniżej przedstawione analizy przeprowadzono przy wykorzystaniu programu IBM SPSS ver. 22 oraz AMOS ver. 21.

W badanej grupie nasilenie zachowań związanych z nieuczciwością akademicką kształtowało się na poziomie przeciętnym. W zakresie samodzielnego oszustwa badane osoby otrzymywały wyniki na poziomie $M = 2,798$, ($SD = 0,8385$), co mieści się w granicach wyników zbliżonych do średniej teoretycznej. Nieco wyższe wyniki, ale nadal w zakresie średniej teoretycznej, dotyczyły skali angażowania innych w oszustwo ($M = 3,11$, $SD = 0,3830$). Jednakże warto zauważyć, że żadna z 257 badanych osób nie osiągnęła wyniku na poziomie 1,0 sugerującego zupełny brak zachowań o charakterze nieuczciwości akademickiej.

Tabela 1. Interkorelacje pomiędzy badanymi zmiennymi

		1	2	3	4	5	6	7	8
1. Samodzielne oszustwo	r	–							
	p								
2. Angażowanie innych w oszustwo	r	–,134*	–						
	p	,032							
3. Tożsamość w rodzinie	r	–,108	,172**	–					
	p	,083	,005						
4. Autonomia w rodzinie	r	–,043	,019	,556**	–				
	p	,488	,766	,000					
5. Spójność w rodzinie	r	–,083	,135*	,809**	,522**	–			
	p	,186	,030	,000	,000				
6. Komunikacja w rodzinie	r	–,096	,126*	,865**	,636**	,870**	–		
	p	,125	,044	,000	,000	,000			
7. Wsparcie rodzicielskie	r	–,026	,090	,486**	,346**	,567**	,541**	–	
	p	,678	,149	,000	,000	,000	,000		
8. Wsparcie rówieśnicze	r	–,020	,183**	,267**	,245**	,257**	,289**	,511**	–
	p	,749	,003	,000	,000	,000	,000	,000	
9. Wsparcie nauczycielskie	r	–,125*	,135*	,170**	,068	,112	,128*	,333**	,314**
	p	,045	,031	,006	,280	,074	,040	,000	,000

Źródło: opracowanie własne.

Co ciekawe, nieuczciwość akademicka w postaci samodzielnego oszustwa nie koreluje z żadnym wymiarem relacji rodzinnych, natomiast istotnie, choć w małym stopniu, ujemnie koreluje ze wsparciem nauczycielskim. Z kolei nieuczciwość akademicka w postaci angażowania innych w oszustwo pozytywnie koreluje aż z trzema wymiarami relacji rodzinnych: z tożsamością, spójnością i komunikacją w rodzinie.

Tabela 2. Predyktory nieuczciwości akademickiej w wymiarze samodzielnego oszustwa i angażowania innych w oszustwo (regresja liniowa)

Samodzielne oszustwo	Beta	t	Istotność
(Stała)		,187	,852
Wsparcie nauczycielskie	-,123	-1,986	,048
R2 skor. = 0,011, S = 3,945, p = 0,048			
Angażowani innych w oszustwo	Beta	t	Istotność
(Stała)		-,627	,531
Wsparcie rówieśnicze	,153	2,411	,017
Tożsamość w rodzinie	,210	2,824	,005
Autonomia w rodzinie	-,146	-1,978	,049
R2 skor. = 0,050, S = 5,492, p = 0,001			

Źródło: opracowanie własne.

Wsparcie rodzicielskie okazuje się jedynym z badanych zmiennych wymiarem, na podstawie którego możemy przewidywać poziom nieuczciwości akademickiej w postaci samodzielnego oszustwa. Zmienna ta w sposób istotny tłumaczy zaledwie 1% zmienności modelu. Wzrost poczucia wsparcia ze strony nauczycieli obniża tendencję ucznia do podejmowania zachowań nieuczciwych.

Z kolei w przypadku wymiaru angażowania innych w oszustwo wsparcie rówieśnicze i tożsamość w rodzinie zwiększają tendencję do tego typu zachowań, natomiast autonomia w rodzinie obniża skłonność do oszukiwania. Zmienne te tłumaczą w sposób istotny 5% zmienności modelu.

Podsumowanie

Wsparcie społeczne i relacje panujące w rodzinie okazują się być predyktorami uczciwości akademickiej jednak tylko w niewielkim stopniu. Pomoc nauczycieli i wsparcie edukacyjne stanowią czynnik zniechęcający studentów do podejmowania działań nieuczciwych. Cechy nauczyciela i jego nastawienie (pozytywne/negatywne) do ucznia okazują się niezwykle ważne w podejmowaniu tego typu działań (Murdock, Hale, Weber, 2001, s. 96–115).

Natomiast wsparcie rodzicielskie w postaci udzielania autonomii dziecku w rodzinie zachęca dziecko do uczciwości. Autonomia wiąże się z identyfikacją z wartością uczciwości, co potwierdzają m.in. badania (Bureau, Mageau, 2014) i odwrotnie, wysoka kontrola rodzicielska prowadzi do mniejszej identyfikacji z uczciwością i zachowań nieuczciwych.

Z kolei wsparcie rówieśnicze stanowi czynnik ułatwiający angażowanie innych w oszustwo. Wyjaśnienia tego faktu można by upatrywać m.in. w fakcie, że młodzi ludzie (nie tylko w Polsce) często nie widzą w szkolnym oszukiwaniu niczego złego (Taradi, Taradi, Dogas, 2012, s. 376–379), a okazywanie sympatii poprzez dzielenie się pracą domową czy pomaganie w napisaniu sprawdzianu traktują jako zachowania społecznie pozytywne (Gentina, Tang, Gu, 2015).

Powyższe wyniki badań dają bezpośrednie wytyczne dla nauczycieli i rodziców, wskazując, iż mogą przyczynić się do zwiększenia odpowiedzialności uczniów za nieuczciwość akademicką i zmniejszyć incydenty związane z oszukiwaniem m.in. poprzez okazywanie w sposób bardziej wyraźny studentom szacunku i akceptującego wsparcia, jednocześnie pokazując, iż pomoc rówieśników w oszukiwaniu ma charakter moralnie negatywny (Murdock, Beauchamp, Hinton, 2008, s. 477–492).

Literatura

- Bolin, A.U. (2004). Self-control, Perceived Opportunity, and Attitudes as Predictors of Academic Dishonesty. *The Journal of Psychology*, 138 (2), 101–114. Pobrane z: <https://doi.org/10.3200/JRLP.138.2.101-114> (1.09.2017).
- Bureau, J.S., Mageau, G.A. (2014). Parental Autonomy Support and Honesty: The Mediating Role of Identification with the Honesty Value and Perceived Costs and Benefits of Honesty. *Journal of Adolescence*, 37 (3), 225–236. Pobrane z: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.12.007> (1.09.2017).
- Dziurzyńska, E., Englert-Bator, A., Wołpiuk-Ochocińska, A. (2016). Motywacja osiągnięć u młodzieży szkół średnich i wyższych o różnym poziomie nieuczciwości akademickiej. *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Pedagogika*, XXV (1), 59–71.
- Gentina, E., Tang, T.L.-P., Gu, Q. (2015). Does Bad Company Corrupt Good Morals? Social Bonding and Academic Cheating among French and Chinese Teens. *Journal of Business Ethics*, 146 (3), 639–667. Pobrane z: <https://doi.org/10.1007/s10551-015-2939-z> (1.09.2017).
- Giluk, T.L., Postlethwaite, B.E. (2015). Big Five Personality and Academic Dishonesty: A Meta-analytic Review. *Personality and Individual Differences*, 72, 59–67. Pobrane z: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.08.027> (1.09.2017).
- Jones, D.R. (2011). Academic Dishonesty: Are More Students Cheating? *Business Communication Quarterly*, 74 (2), 141–150. Pobrane z: <https://doi.org/10.1177/1080569911404059> (1.09.2017).
- Jurdi, R., Hage, H.S., Chow, H.P.H. (2012). Kanat-Maymon, Y., Benjamin, M., Stavsky, A., Shoshani, A., Roth, G. (2015). The Role of Basic Need Fulfillment in Academic Dishonesty: A Self-determination Theory Perspective. *Contemporary Educational Psychology*, 43, 1–9.
- Murdock, T.B., Anderman, E.M. (2006). Motivational Perspectives on Student Cheating: Toward an Integrated Model of Academic Dishonesty. *Educational Psychologist*, 41 (3), 129–145. Pobrane z: https://doi.org/10.1207/s15326985ep4103_1 (1.09.2017).
- Murdock, T.B., Beauchamp, A.S., Hinton, A.M. (2008). Predictors of Cheating and Cheating Attributions: Does Classroom Context Influence Cheating and Blame for Cheating? *European Journal of Psychology of Education*, 23 (4), 477–492.
- Murdock, T.B., Hale, N.M., Weber, M.J. (2001). Predictors of Cheating Among Early Adolescents: Academic and Social Motivations. *Contemporary Educational Psychology*, 26, 96–115. Pobrane z: <https://doi.org/10.1006/ceps.2000.1046> (1.09.2017).
- Plopa, M., Połomski, P. (2010). *Kwestionariusz Relacji Rodzinnych. Wersje dla młodzieży. Podręcznik*. Warszawa: VIZJA PRESS & IT.

- Sarason, I.G., Sarason, B.R. (1986). Experimentally Provided Social Support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 1222–1225
- Schmelkin, L.P., Gilbert, K., Spencer, K.J., Pincus, H.S., Silva, R. (2008). A Multidimensional Scaling of College Students' Perceptions of Academic Dishonesty. *Journal of Higher Education*, 79(5), 587–607. Pobrane z: <https://doi.org/10.1353/jhe.0.0021>.
- Sęk, H., Cieślak, R. (2011). Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne. W: H. Sęk, R. Cieślak (red.), *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie* (s. 11–28). Warszawa: PWN.
- Skowroński, B., Pabich, R. (2015). Krótka skala oceny wsparcia społecznego młodzieży – konstrukcja i właściwości psychometryczne. *Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja*, 27, 89–114.
- Taradi, S.K., Taradi, M., Dogas, Z. (2012). Croatian Medical Students See Academic Dishonesty as an Acceptable Behaviour: a Cross-sectional Multicampus Study. *J Med Ethics*, 38, 376–379. Pobrane z: <https://doi.org/10.1136/medethics-2011-100015> (1.09.2017).
- What Behaviors do Students Consider Academically Dishonest? Findings from a Survey of Canadian Undergraduate Students. *Social Psychology of Education*, 15 (1), 1–23. Pobrane z: <https://doi.org/10.1007/s11218-011-9166-y> (1.09.2017).
- Wołpiuk-Ochocińska, A., Englert-Bator, A. (2016). Wychowani do oszustwa? Poziom nadziei na sukces i poczucie własnej skuteczności u uczniów i studentów o różnym poziomie nieuczciwości akademickiej. *Fides et Ratio*, 1 (25), 182–194.